

Kretslopp och vattennämnden

– granskning av verksamhetsåret 2022

2023-03-21

Så kommunicerar vi våra granskningar

Varje år publicerar stadsrevisionen i Göteborgs Stad sina granskningsresultat på följande sätt:

Publikation	Innehåll
Revisionsredogörelse	Här presenterar stadsrevisionen granskningen av nämnderna. I redogörelserna framgår revisorernas iakttagelser, bedömningar och rekommendationer, i syfte att förbättra verksamheterna.
Revisionsberättelse	Revisorerna upprättar en revisionsberättelse per nämnd. I berättelserna uttalar de sig om nämndernas verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt om nämndens interna kontroll har varit tillräcklig.
Granskningsredogörelse	Här presenterar stadsrevisionen granskningen av bolagen. I redogörelserna framgår iakttagelser, bedömningar och rekommendationer, i syfte att förbättra verksamheterna.
Granskningsrapport	Lekmannarevisorerna upprättar en granskningsrapport per bolag. I rapporterna uttalar sig lekmannarevisorerna om bolagen har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt om bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.
Revisionsrapport	Här presenterar stadsrevisionen särskilda granskningar som i regel rör flera nämnder och/eller bolag – så kallade projektgranskningar. I rapporterna framgår revisorernas iakttagelser, bedömningar och rekommendationer, i syfte att förbättra verksamheterna.
Rapportsammandrag	I rapportsammandragen sammanfattar stadsrevisionen sina revisionsrapporter.
Revisionsberättelse för Göteborgs Stad	Revisorerna upprättar en revisionsberättelse som omfattar kommunens samlade verksamhet. Berättelsen innehåller uttalanden i ansvarsfrågan samt uttalanden om Göteborgs Stads årsredovisning och resultat.
Årsredogörelse	Årsredogörelsen upprättas av stadsrevisionen och innehåller en beskrivning och sammanfattning av de genomförda granskningarna under året.

Mars 2023

Titel: Kretslopp och vattennämnden – granskning av verksamhetsåret 2022

Diarienummer: 0183/22

Stadsrevisionen i Göteborgs Stad

Yrkesrevisor: Cecilia Ribeiro Goncalves

www.goteborg.se/stadsrevisionen

Innehåll

1	Sammanfattning	5
1.1	Bedömning	5
1.2	Sammanställning av rekommendationer	7
2	Grundläggande granskning	9
2.1	Bedömning	9
2.2	Iakttagelser	9
3	Uppföljning av avfallsinsamlingen	11
3.1	Bedömning	11
3.2	Iakttagelser	12
4	Kontinuitetsförmåga i samhällsviktiga verksamheter i Göteborgs Stad	20
5	Styrning och uppföljning av Göteborgs Stads arbete med skyfallshantering	21
6	Granskning av räkenskaper och bokslut	22
6.1	Översiktlig granskning av delårsrapport	22
6.2	Granskning av intern kontroll i redovisningsrutiner	22
6.3	Granskning av årsbokslut	23
6.4	Granskning av särredovisning	24
7	Uppföljning av tidigare granskning	24
7.1	Uppföljning av grundläggande granskning - prognossäkerhet	25
7.2	Uppföljning av nämndens uppdrag som huvudman och beställare	26
7.3	Uppföljning av nämndens förebyggande arbete mot oegentligheter	28
7.4	Uppföljning av informationssäkerhet i samhällsviktiga system	29
7.5	Uppföljning av styrning uppföljning och kontroll av va-nätets förnyelse	30
7.6	Uppföljning av styrning av investerings- och exploateringsprojekt	32
7.7	Uppföljning av intern kontroll i löneprocessen	32
7.8	Uppföljning av särredovisning	33
8	Stadsrevisionens uppdrag och rapportering	34
9	Språkbruk och revisionstermer	34

1 Sammanfattning

Nämnden ansvarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande föreskrifter och enligt de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige har bestämt. Nämnden ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Revisorernas uppdrag är att pröva om nämnden sköter verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande samt om nämndens interna kontroll är tillräcklig.

Granskningen av nämndens verksamhet omfattar en grundläggande del, som är en översiktlig granskning av nämndens ledning och styrning samt interna kontroll, fördjupade granskningar samt uppföljning av tidigare års granskning.

Granskningen av nämndens räkenskaper och bokslut omfattar en översiktlig granskning av delårsrapport, granskning av intern kontroll i redovisningsrutiner samt granskning av årsbokslut.

Vi redovisar våra granskningar genom att först beskriva stadsrevisionens bedömningar. Därefter redogör vi för våra iakttagelser.

1.1 Bedömning

Stadsrevisionens sammanfattande bedömning är att delar av nämndens verksamhet behöver förbättras. Därför lämnar vi rekommendationer till nämnden. I övrigt bedömer vi att nämnden har skött verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande samt att den interna kontrollen har varit tillräcklig.

Nedan redogör vi kort för respektive område som omfattas av årets granskning. Därefter följer en tabell med de rekommendationer vi lämnar.

- **Grundläggande granskning:** Den grundläggande granskningen syftar till att översiktligt bedöma nämndens ledning och styrning samt interna kontroll. Vår granskning visar att styrningen av nämndens ekonomi behöver förbättras. Se även kvarstående rekommendation inom uppföljande granskning av prognossäkerhet.
- **Granskning av uppföljning av avfallsinsamlingen:** Syftet med granskningen var att bedöma ändamålsenligheten i nämndens uppföljning och kontroll av utförare inom avfallsverksamheten. Granskningen visar att systematiken i uppföljningen behöver utvecklas. Vi lämnar därför två rekommendationer till nämnden.
- **Granskning av kontinuitetsförmåga i samhällsviktiga tjänster i Göteborgs Stad:** Syftet med granskningen var att bedöma om kretslopp och vattennämnden har en ändamålsenlig kontinuitetsplanering. Av granskningen framgår att det i allt väsentligt sker en ändamålsenlig kontinuitetsplanering inom va-verksamheten. Inom avfallsverksamheten

saknas dock detta helt vilket vi bedömer är en väsentlig brist. Vi lämnar därför två rekommendationer till nämnden.

- **Granskning av styrning och uppföljning av Göteborgs Stads arbete med skyfallshantering:** Syftet med granskningen var att bedöma om den kommunövergripande styrningen och uppföljningen av stadens samlade arbete med skyfallshantering är tillräcklig. Granskningen visar att det inte har fattats tillräckligt med kommunövergripande beslut om vad staden ska uppnå inom området. Ansvaret för området är inte tillräckligt tydligt utpekade och uppföljningen av det samlade arbetet har inte varit tillräcklig. En rekommendation lämnas till nämnden.
- **Delårsrapport:** Granskningen av delårsrapporten är översiktlig. Det innebär att den är inriktad på en övergripande analys och inte på detaljer i redovisningen. Det har i vår översiktliga granskning av delårsrapporten per augusti inte framkommit några omständigheter som ger oss anledning att anse att resultatet i delårsrapporten inte, i allt väsentligt, är upprättat i enlighet med gällande föreskrifter och god redovisningssed.
- **Granskning av intern kontroll i redovisningsrutiner:** Granskningen av nämndens interna kontroll i redovisningsrutiner omfattar löneprocessen, intäktsprocessen, inköpsprocessen, investeringsprocessen och bokslutsprocessen. Vår bedömning är att den interna kontrollen inom de granskade processerna i allt väsentligt är tillfredsställande. Den interna kontrollen inom löneprocessen och investeringsprocessen behöver dock stärkas. Vi lämnar därför tre rekommendationer.
- **Årsbokslut:** Granskningen av nämndens bokslut för verksamhetsåret 2022 omfattar upprättad årsrapport, samt särredovisning för va-verksamheten. Årsrapporten är i allt väsentligt upprättad enligt god redovisningssed och bedöms ge en rättvisande bild av nämndens ekonomiska resultat per den 31 december.
- **Granskning av särredovisning:** En särredovisning har upprättats för va-verksamheten. Inga väsentliga avvikelser rapporteras
- **Uppföljning av grundläggande granskning - prognossäkerhet:** Den uppföljande granskningen visar att rekommendationen kvarstår.
- **Uppföljning av nämndens uppdrag som huvudman och beställare:** Vår uppföljande granskning visar att en av två rekommendationer kvarstår.
- **Uppföljning av nämndens förebyggande arbete mot oegentligheter:** Vår uppföljande granskning visar att rekommendationen kvarstår.
- **Uppföljning av informationssäkerhet i samhällsviktiga system:** Vår uppföljande granskning visar att rekommendationen är omhändertagen.
- **Uppföljning av styrning, uppföljning och kontroll av va-nätets förnyelse:** Vår uppföljande granskning visar att rekommendationen kvarstår.
- **Uppföljning av styrning av investerings- och exploateringsprojekt:** Vår uppföljande granskning visar att rekommendationen är omhändertagen.
- **Uppföljning av intern kontroll i redovisningsrutiner:** Vår uppföljande granskning visar att rekommendationen är omhändertagen.

- **Uppföljning av särredovisning:**
Vår uppföljande granskning visar att rekommendationen har omhändertagits

1.2 Sammanställning av rekommendationer

Område	Rekommendation
Grundläggande granskning – prognossäkerhet	Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att genomföra åtgärder för att förbättra prognossäkerheten. (Rekommendationen lämnades 2021.)
Uppföljning av avfallsinsamlingen	Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att utveckla systematiken i uppföljningen av avfallsverksamheten. Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att uppmärksamma Renova AB och Renova Miljö AB på att beställarens insyn i bolaget behöver öka, för att säkerställa följsamheten mot avtal och att kontrollkriterierna enligt Teckal uppfylls.
Kontinuitetsförmåga i samhällsviktiga verksamheter i Göteborgs Stad	Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att i alla delar stärka arbetet med kontinuitetsplanering inom avfallsverksamheten. Stadsrevisionen rekommenderar kretslopp och vattennämnden att reglera kontinuitetsplanering och krisberedskap i avtalen med de privata utförare som är anlitade inom avfallsverksamheten.
Styrning och uppföljning av Göteborgs Stads arbete med skyfallshantering	Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att göra de framställningar som behövs för att kommunfullmäktige ska kunna fatta nödvändiga och välgrundade beslut om vilka skyfallsåtgärder som ska genomföras och när.

Område	Rekommendation
Intern kontroll i redovisningsrutiner	Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att stärka den interna kontrollen i löneprocessen genom att upprätta en rutin för regelbunden kontroll av registrerade ändringar av grunddata i lönesystemet. Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att upprätta rutiner för att analysera och bedöma nyttjandeperioder av befintliga tillgångar. Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att upprätta rutiner för att säkerställa att tillgångar i anläggningsregistret motsvarar en faktisk fysisk tillgång med servicepotential.
Nämndens uppdrag som huvudman och beställare	Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att upprätta ett system för styrning, uppföljning och kontroll avseende avloppshanteringen som omfattar kraven på leverantörens tjänster samt har sin utgångspunkt i lagen om allmänna vattentjänster. (Rekommendationen lämnades 2021.)
Förebyggande arbete mot oegentligheter	Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att stärka systematiken i arbetet mot oegentligheter och åtgärda de områden som identifierats i granskningen. (Rekommendationen lämnades 2021.)
Styrning, uppföljning och kontroll av vånätets förnyelse (fördjupad granskning)	Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att uppdatera och besluta om en aktuell målbild för förnyelsen av va-anläggningen, att ta fram en riskanalys med ett tydligt samband till denna målbild samt utveckla uppföljningen så att det blir tydligare hur behovet av förnyelse hanteras. (Rekommendationen lämnades 2021.)

2 Grundläggande granskning

Den grundläggande granskningen syftar till att översiktligt bedöma nämndens ledning och styrning samt interna kontroll. Styrningen och kontrollen ska vara tillräcklig för att leva upp till mål, beslut och föreskrifter.

Den grundläggande granskningen består av tre övergripande revisionsfrågor:

- Har nämnden genomfört sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt?
- Har nämnden en ändamålsenlig styrning, uppföljning och rapportering av sin ekonomi?
- Har nämnden sett till att den interna styrningen, uppföljningen och kontrollen är tillräcklig?

Granskningen är avvikelsebaserad och fokuserar i huvudsak på nämndens övergripande systematik, strukturer och arbetssätt.

2.1 Bedömning

Vår bedömning utifrån en översiktlig granskning är att nämnden i huvudsak har genomfört sitt grunduppdrag och arbetat med fullmäktiges mål och uppdrag på ett ändamålsenligt sätt. Vi bedömer även att nämnden i allt väsentligt har ett ändamålsenligt beslutsfattande.

Vi bedömer att nämnden delvis har en ändamålsenlig styrning, uppföljning och rapportering av sin ekonomi. Styrningen av ekonomin behöver förbättras.

Slutligen är vår bedömning att nämnden i huvudsak har sett till att den interna styrningen, uppföljningen och kontrollen är tillräcklig.

2.2 Iakttagelser

2.2.1 Har nämnden genomfört sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt?

Nämnden ska genomföra sitt grunduppdrag enligt reglementet samt enligt de mål och riktlinjer som fullmäktige har beslutat om. Fullmäktige har genom budgeten gett varje nämnd specifika mål som ska uppnås och uppdrag som ska genomföras. Vi har översiktligt granskat hur nämnden har genomfört sitt grunduppdrag och arbetat med fullmäktiges specifika mål och uppdrag. Vi har även granskat nämndens protokoll och beslutsunderlag.

Granskningen visar att nämnden i huvudsak har planerat och genomfört grunduppdraget i enlighet med reglementet och uppdrag i fullmäktiges budget.

Nämnden har avslutat en del av fullmäktiges uppdrag i årets budget medan andra uppdrag pågår.

Vår granskning av nämndens måluppfyllelse visar att nämnden har beslutat om indikatorer för det nämnds specifika målet. Målet har följts upp i delårsrapporterna och i årsrapporten. Nämnden rapporterar måluppfyllelse för sitt nämnds specifika mål. Nämnden har över lag följt stadens struktur för målstyrning i större utsträckning i sin uppföljning än föregående år. Inga väsentliga avvikelser har noterats i nämndens beslutsfattande.

2.2.2 Har nämnden en ändamålsenlig styrning, uppföljning och rapportering av sin ekonomi?

Nämnden ska se till att verksamheten bedrivs inom de ekonomiska ramarna som fullmäktige har gett verksamheten. Nämnden ska också se till att det finns en kontinuerlig ekonomisk uppföljning och rapportering. Vi har översiktligt granskat nämndens styrning av ekonomin samt dess ekonomiska uppföljning och rapportering.

Vår granskning visar att nämnden i huvudsak har bedrivit verksamheten inom de ekonomiska ramarna för året. Nämnden redovisar dock en större positiv avvikelse mot budget om 82 mnkr. Även för investeringar och exploateringar redovisar nämnden positiva avvikelser. Nämnden har inte genomfört verksamhet i planerad utsträckning.

Nämnden behöver fortsätta arbetet med att förbättra sin prognostisering. Det avser både underlaget till budget och avvikelser i prognoser under året. Stadsrevisionen har gjort en uppföljning av den rekommendation som gavs till nämnden 2021, se avsnitt 6.1. Prognoser har varit försiktiga under året. Under året har vi även noterat att stadsledningskontoret tagit upp att nämnden haft problem med avvikelser i information mellan ekonomi- och uppföljningssystem. Förvaltningen har arbetat för att åtgärda problemen under hösten. oöverensstämmelse

Granskningen visar vidare att nämnden har genomfört en kontinuerlig uppföljning och rapportering av sin ekonomi.

2.2.3 Har nämnden sett till att den interna styrningen, uppföljningen och kontrollen är tillräcklig?

Nämnden ska se till att det finns ett systematiskt arbete med intern styrning och kontroll och riskhantering inom väsentliga områden. Nämnden ska även följa upp och utvärdera detta arbete. Vi har översiktligt granskat nämndens interna styrning, uppföljning och kontroll.

Vår granskning visar att nämnden har upprättat en samlad riskbild och en internkontrollplan, vilket är en förbättring jämfört med föregående år. Riskhantering har i huvudsak skett inom väsentliga områden. Granskningen visar även att den interna kontrollen har följts upp och att nämndens system för styrning, uppföljning och kontroll har utvärderats.

I den fördjupade granskning som genomförts och i de uppföljningar som gjorts under året, har vi noterat att framtagandet av nämndens samlade riskbild och internkontrollplan i stor utsträckning genomförs inom avdelningen strategisk samordning. Avdelningarnas delaktighet och systematik varierar relativt mycket när det gäller processen att värdera risker och att ta fram risker till nämndens samlade riskbild.

Verksamheterna hanterar risker i kärnprocesser i samband med verksamhetsplanering, men den samlade riskbilden behöver omfatta hela verksamheten. Samtliga avdelningar behöver ha rutiner för att genomföra riskanalyser, värdera risker och avgöra hur risker ska hanteras, och om de ska föras vidare till nämndens samlade intern kontrollplan. Risker med mer anknytning till verksamhet och måluppfyllelse behöver utvecklas i den samlade riskbilden.

3 Uppföljning av avfallsinsamlingen

Syftet med granskningen är att bedöma ändamålsenligheten i nämndens uppföljning och kontroll av utförare inom avfallsverksamheten. Granskningen har inriktats på avfallsinsamlingen, och har avgränsats till avfallshämtning och återvinningscentraler (ÅVC). Granskningen har genomförts genom intervjuer av nyckelpersoner inom avfallsavdelningen och vid Renova AB avseende ÅVC, samt genom dokumentanalys. Följande revisionsfrågor ska besvaras i granskningen.

- Har nämnden säkerställt att det sker en systematisk och riskbaserad uppföljning och kontroll av utförare inom avfallsinsamlingen?
- Har nämnden säkerställt att uppföljningen och kontrollen sker på ett likvärdigt sätt för utförare inom avfallsinsamlingen?

Kommunallagen och stadens riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll har varit utgångspunkter i granskningen.

3.1 Bedömning

Sammanfattningsvis bedömer vi att nämndens systematiska och riskbaserade uppföljning och kontroll av utförare inom avfallsverksamheten behöver stärkas. Av granskningen framgår att kretslopp och vattennämnden har upprättat en organisation som genomför uppföljningen av externa utförare. Det finns rutiner och arbetssätt för uppföljning som har sin utgångspunkt i ingångna avtal. Vi bedömer att uppföljningen är driftorienterad och är inriktad på leveransen av tjänster och service, men även att mycket utveckling sker av verksamheten som inte dokumenteras.

Åtgärder har vidtagits för att systematisera uppföljningen. Verktyg för att strukturera uppföljningen har tagits fram men har ännu inte tillämpats fullt ut. Vår bedömning är att systematiken och dokumentationen av uppföljningen behöver

utvecklas och stärkas ytterligare. Resultaten av uppföljningen behöver sammanställas och presenteras för nämnden. En sådan uppföljning kan även utgöra ett viktigt underlag för arbetet med den övergripande uppföljningen som bedrivs inom kommunala chefsnätverk (KCR). Uppföljningen behöver även bli tydligare i förhållande till fullmäktiges mål på området och avfallsplanen 2030.

Vi bedömer att nämnden arbetar för att säkerställa en likvärdig uppföljning och kontroll av externa utförare och att arbetet bör fortsätta i den riktningen.

I granskningen har vi noterat att insynen i Renova Miljö AB behöver öka för att säkerställa följsamheten mot avtal och uppfyllandet av kontrollkriterierna enligt Teckal. Nämnden behöver uppmärksamma bolagen på att insynen behöver förbättras.

Till följd av granskningen lämnar vi följande rekommendationer:

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att utveckla systematiken i uppföljningen av avfallsverksamheten.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att uppmärksamma Renova AB och Renova Miljö AB på att beställarens insyn i bolaget behöver öka, för att säkerställa följsamheten mot avtal och att kontrollkriterierna enligt Teckal uppfylls.

3.2 Lakttagelser

3.2.1 Utgångspunkter för granskningen

Merparten av kretslopp och vattennämndens avfallsverksamhet utförs av externa utförare. Nämndens kostnader för köp av verksamhet inom avfallshanteringen från privata utförare och från stadens bolag Renova AB med dotterbolag Renova Miljö AB uppgår till 80 procent av avfallsverksamhetens kostnader.

Av Göteborgs stads riktlinje för styrning, uppföljning och kontroll framgår att nämndernas uppföljning och kontroll av verksamheten ska vara systematisk, förebyggande och utvecklingsinriktad, oavsett utförare av verksamheten. Uppföljningens resultat ska bidra till såväl kontroll, lärande som utveckling av verksamheten.

I enlighet med kommunallagen ska kommuner kontrollera och följa upp verksamhet som genom avtal lämnats över till privata utförare. Genom avtalet ska kommunen tillförsäkra sig om information som gör det möjligt för allmänheten att få insyn i verksamheten som lämnas över.¹

Enligt kretslopp och vattennämndens reglemente ska nämnden utgöra stadens beställare för kommunfullmäktiges direkttilldelade uppdrag till Renova AB,

¹ Kommunallag (217:725), 10 kap. 8–9 §

samt ange kraven för avfallsområdet och direkttilldela eller upphandla sådana tjänster när detta är aktuellt.

Kretslopp och vattennämnden har beslutat hur uppdrag avseende avfallsinsamlingen ska fördelas mellan Renova AB och privata utförare.² Avfallsverksamheten genomförs av externa utförare, dels genom tilldelning till stadens bolag Renova AB, dels genom avtal med upphandlade privata utförare. Avfallsinsamlingen genomförs av Renova AB och i vissa mindre delar av dotterbolag, Renova Miljö AB.

Tilldelningsbeslutens förtydliganden ses över och uppdateras varje år medan avtalen med de privata utförarna tecknas på 5–7 år. Avfallsavdelningen tar fram förtydliganden för att beskriva vad det direkttilldelade uppdraget enligt aktieägaravtalet för Renova AB innebär. Förtydliganden motsvarar i princip ett avtal. I texten nedan kommer tilldelningsbeslutens förtydliganden härnäst benämnas avtal.

3.2.2 Organisation

Inom förvaltningen kretslopp och vatten är det avfallsavdelningen som ansvarar för avtalsuppföljning av privata utförare och Renova. Den övergripande uppföljningen genomförs av avdelningschefen som även deltar i Renovas kommunala chefsnätverk (KCR).

Avtalen inom området avfallsinsamling är indelade i fem geografiska entreprenadområden: Centrum, Hisingen, Nordost, Sydväst och Södra Skärgården samt fem funktionella entreprenadområden: Farligt avfall, Slam, Förråd, ÅVC bemanning och Sopsug. Sex av entreprenadområdena är år 2022 tilldelade Renova. Entreprenaden för Nordost och Sydväst genomförs av en privat utförare, Nordisk Återvinning Service AB (NÅS). För Södra skärgården och sopsug har Renova upphandlat en privat underleverantör, Vrångö Transport AB respektive Envac AB.³

Avtalet avseende ÅVC omfattar driften av fyra återvinningscentraler: Bulycke, Högsbo, Sävenäs och Tagene.

Inom avfallsverksamheten ansvarar processledare och/eller utredare vid enheten för insamling och behandling för uppföljningen av avtalen.

Processledare/utredare tar fram avtalen när det gäller Renova och uppdaterar avtalen årligen. För de privata utförarna tar processledare fram förfrågningsunderlag till upphandlingarna och genomför upphandlingar och tar sedan fram avtal. Processledare/utredare ansvarar för att genomföra uppföljningar med ursprung i avtalen.

² Insamling av kommunalt avfall – direkttilldelning och upphandling, tjänsteutlåtande kretslopp och vattennämnden, dnr 0885/20, 210302

³ Nämnden har genomfört en upphandling som träder i kraft i mars 2023. Vrångö transport kommer även fortsatt vara utförare för Södra skärgården.

Handläggare vid avdelningen hanterar och deltar i uppföljning av de dagliga driftsfrågorna i samverkan med processledare. Handläggare har även ett nära samarbete med kundservice, som har direktkontakten med kunderna och slussar vidare mer komplexa ärenden till avfallsverksamheten.

Det finns även en driftstrategisk grupp som avdelningens utvecklingsledare samordnar. Den driftstrategiska gruppen tar fram mallar och andra underlag för att stödja processledare och handläggare i arbetet.

Vid avdelningen finns även en processledare för projekt, som också arbetar med att ta fram statistik och rapporter för verksamheten.

3.2.3 Mål för verksamheten

Enligt kommunallagen ska fullmäktige för varje mandatperiod anta ett program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare.⁴ I programmet ska det också anges hur fullmäktiges mål och riktlinjer ska följas upp och hur allmänhetens insyn ska tillgodoses. Kommunfullmäktige har beslutat att Göteborgs Stads riktlinje för styrning, uppföljning och kontroll genom delar av innehållet⁵ utgör detta program.

Stadens riktlinje för styrning, uppföljning och kontroll tydliggör inte vilka mål och riktlinjer som ingår i programmet, eller hur fullmäktiges mål och riktlinjer ska följas upp. Dock framgår, av 15 §, att nämnders och bolagsstyrelsers mål och uppdrag som ska gälla för privata utförare, ska fastställas och anges i avtal.

Enligt nämndens egna anvisningar för uppföljning av externa utförare, ska kommunfullmäktiges mål avseende miljö, mänskliga rättigheter, integration och ägarkrav uttryckta i styrande dokument och riktlinjer ingå om de är relevanta i den aktuella upphandlingen.

Avseende kommunens vision, mål och riktlinjer som anges i avtalen för avfallshämtningen ska kretslopp och vattennämndens vision ”vi gör det lätt att leva hållbart” prägla utförarens kundbemötande och förhållningssätt vid samarbete med beställaren. Någon närmare beskrivning eller nedbrytning av visionen sker inte i avtalet. Fullmäktiges mål i budget, eller nämndens mål på området är inte inskrivna i avtalen. Dock hänvisas till Göteborgsregionens avfallsplan 2030. Av avtalen framgår att utföraren förväntas inhämta information om och vara införstådd med innehållet i avfallsplanen. Det står dock inte närmare angivet att utföraren ska följa planen eller vilka delar av planen som avses. Avtalet för återvinningscentralerna skiljer sig från avfallshämtningens avtal avseende hur hänvisning sker till mål.

Av intervjuerna framgår att mål kan vara konkreta och kopplade till direkta uppgifter i avtalen. Exempelvis gäller det typen av fordon som entreprenören ska ha, vilket är kopplat till mål om miljöpåverkan. Kundnöjdhet är också ett

⁴ Kommunallag (217:725), 5 kap. 3 §.

⁵ 5,6,10,11,15 och 23 §.

område som kopplas till stadens mål. Kundnöjdhet är ett område som det har lagts mycket vikt vid i uppföljningen.

3.2.4 Avtal

Av granskningen framgår att avtalen med privata utförare i stort är likalydande med avtalen med Renova. Det som främst skiljer dokumenten åt är vitesreglerna som tillämpas för privata utförare. Det finns även större möjligheter att justera avtalen med Renova eftersom de uppdateras årligen, medan avtalen med privata utförare löper under en längre tid.

Avtalen anger kraven på tjänsten. De anger också avtalsvillkor och kommersiella villkor. Bland annat regleras samordning samt uppföljning av drift, ekonomi och kvalitet. Avtalet för återvinningscentralerna skiljer sig från avfallshämtning, beroende på olikheter i tjänsternas karaktär och genom att avsnitten avseende mål och uppföljning är utformade på olika sätt. Avtalen för avfallshämtning är mer detaljerade på dessa områden.

Av avtalen framgår att utföraren ska lämna de uppgifter för uppföljning av avtalet, statistik och beräkning av nyckeltal som beställaren begär för samtliga avfallsslag som ingår i uppdraget. Vilka mål och andra parametrar som ska omfattas av uppföljningen, och kopplingen mellan information som ska lämnas in, till dessa mål, formuleras inte mer ingående i avtalen.

3.2.5 Riskanalys

Avdelningen arbetar inte med riskanalyser på ett strukturerat och systematiskt sätt i planeringen för uppföljningen. Inför årets planering så beaktas dock de frågor och eventuell problematik som är aktuell. Ett exempel är den omfattande stadsutvecklingen som leder till svårare framkomlighet vid avfallsinsamlingen.

Riskhanteringen uppges vara en integrerad del i uppföljningen av driftsfrågor. I samband med pandemin och krisberedskap har risker analyserats mer ingående vid avdelningen.

När det gäller utförarnas arbete med riskanalyser är detta något som följs upp inom arbetsmiljöområdet och med utgångspunkt i miljökrav, men inte på en övergripande nivå. Arbetsmiljöplaner begärs in och av avtalen framgår att entreprenörer ska göra en bedömning av risker i arbetsmiljön. De flesta risker bedöms vara arbetsmiljörelaterade. ISO-certifiering är ett krav för entreprenörer och i denna så ingår bland annat riskhantering. Renova AB omfattas även av stadens regelverk för intern styrning och kontroll.

3.2.6 Planering

Enligt riktlinjerna ska nämnder och bolagsstyrelser årligen besluta om en tid- och arbetsplan för sitt eget planerings- och uppföljningsarbete i enlighet med stadens gemensamma anvisningar. Nämnd/bolagsstyrelse ska ange på eget

initiativ hur uppföljningen ska kompletteras och fördjupas för att säkerställa nämnds-/bolagsstyrelseansvaret för verksamheten. Detta inkluderar även verksamhet som utförs av privata utförare där nämnd/bolagsstyrelse är huvudman.

Av granskningen framgår att nämnden har antagit en tidplan för nämndens uppföljningsarbete. Tidplanen omfattar ingen specifik komplettering eller fördjupning avseende privata eller andra externa utförare. Det finns inte heller en specifik tid- och arbetsplan som avser de externa utförarna. Planeringen utgår i stort från avtalen, där det kan framgå med vilken regelbundenhet vissa delar av uppföljningen ska genomföras.

Avdelningen har en egen verksamhetsplan och har även planer på enhetsnivå. Planeringen följer ett framtaget årshjul.

3.2.7 Anvisningar för uppföljning

Sedan 2020 finns en anvisning för uppföljning av externa utförare för avfall. Anvisningen beskriver nämndens ansvar för uppföljning, former och metod för uppföljning.

Av anvisningen framgår att det finns tre former av uppföljning:

- regelbunden uppföljning utifrån kraven i upphandlingsdokument och kravspecifikation
- händelsestyrd uppföljning utifrån indikatorer
- riktad uppföljning utifrån fokusområden.

Anvisningen anger regelbundna möten som enda metod för uppföljning, dels månadsvisa insamlingstilldelnings- eller upphandlingsmöten, dels andra möten i arbetsgrupper eller KCR.

Anvisningen är utformad på en övergripande nivå. Enligt processledarna uppdateras anvisningen i nuläget och en instruktion för hur uppföljningen ska utföras är under utarbetande.

3.2.8 Genomförande av uppföljningen

Enligt aktieägaravtalet ska Göteborgs Stad bistå med den kunskap om Renova som inhämtas genom den inom Göteborg utvecklade uppföljningsprocessen. Vilken uppföljningsprocess som egentligen avses framgår inte närmare.

Uppföljningsprocessen och avdelningens arbetssätt på området är inte dokumenterade. Vid enheten för insamling och behandling eftersträvas att uppföljningen av Renova respektive privata utförare ska följa samma struktur. Den stora skillnaden mellan uppföljningen mellan Renova och privata utförare är att det enligt avtalen med privata utförare går att använda sig av vitesföreläggande vid avvikelser. Den ekonomiska uppföljningen sker i större utsträckning av processledare avseende de privata utförarna.

Av granskningen framgår att uppföljningen av externa utförare är mycket inriktad på driftsfrågor och i stort sett är händelsebaserad. Tjänsten som levereras handlar mycket om tekniska frågor och servicefrågor. Det pågår i regel en daglig kontakt med utförarna och det är viktigt att kommunikationen är bra mellan förvaltningen och utförarna. Det genomförs även entreprenadmöten en gång i månaden. Varannan vecka hålls driftsavstämningsmöten vid enheten. Utöver detta sker många möten på olika teman och löpande problemlösning som både processledare/utredare och handläggare arbetar med.

Vid återvinningscentraler sker mycket arbete utifrån uppföljning av egenkontroller. En handbok för ÅVC har tagits fram, som ska säkerställa ett likvärdigt arbetssätt oavsett återvinningscentral.

Vidare framgår att uppföljningsarbetet i Södra Skärgården omfattar mycket samarbete med miljöförvaltningen och att verksamheten uppvisar skillnader mot de övriga områdena. Miljötillståndet förutsätter en mer omfattande uppföljning och kontroll av att miljökrav uppfylls. Allt som geografiskt sker inom avfallshanteringen i skärgården ligger i skärgårdsentreprenaden, exempelvis ligger återvinningscentralen också med i skärgårdsavtalet.

Avfallsavdelningen har genomfört åtgärder under det senaste året för att skapa en större systematik i uppföljningen. Bland annat genom att ta fram mallar för uppföljning och kontroller utifrån ställda krav, så att alla processledare och handläggare arbetar likvärdigt. Avseende de krav som finns i avtalen är ambitionen att uppföljningen sker en gång om året, att det är samma struktur för anteckningar och att material samlas på ett ställe.

Det finns även en framtagen struktur för innehållet i entreprenadmötena med de punkter som alltid ska tas upp. Anteckningarna sker sedan efter denna struktur.

Utförare lämnar in tömningsrapporter med viktangivelser. Viktavstämning är en del av uppföljningen som processledare genomför. Processledare stämmer av att vikten för invägt avfall överensstämmer med utgående avfall. Av granskningen framgår att viktavstämning kan vara en komplex fråga som hanteras i nära samarbete tillsammans med utföraren.

Rapporter över klagomål är också ett viktigt underlag som hanteras i uppföljningen. Rapporterna tas ur kretslopp och vattens system. Klagomålen redovisas för nämnden. Av granskningen framgår att det är relativt få klagomål i relation till verksamhetens omfattning.

Det finns även en fordonsrapport som är ett annat underlag i uppföljningen. En produktionsrapport som ska sammanställa olika delar av rapporteringen, är under framtagande.

3.2.9 Dokumentation och rapportering

Enligt nämndens anvisning ska avtalet reglera hur kommunens uppföljningar återspeglar till utföraren och redovisas för allmänhetens insyn. Av avtalen

framgår dock inte hur utföraren får avrapportering av uppföljningen. Dock protokollförs uppföljningsmöten, och anteckningar delas med utföraren.

Nämnden får ingen specifik avrapportering eller redogörelse för uppföljningen av avfallsverksamheten. Ingen annan uppföljning analyseras eller avrapporteras som gör att allmänheten får insyn i verksamheten. Uppföljningen är integrerad i övrig verksamhetsuppföljning och är inriktad på avvikelser. Exempelvis om det skulle förekomma avtalsbrott. Den uppföljning som är återkommande och som avrapporteras i uppföljningsrapporterna är i huvudsak klagomålsstatistiken.

När det gäller att ta vara på resultatet av uppföljningen, så är det en process som uppges vara ständigt pågående. Flera goda exempel ges av processledare i intervjuerna på hur verksamheten utvecklats och hur arbetssätt förbättras och tas om hand när avtal uppdateras. Dock saknas dokumentation av uppföljning och utvärdering, utöver anteckningar från uppföljningsmöten, vilket gör det svårt att följa utvecklingen.

3.2.10 Systemstöd

Det systemstöd som används i uppföljningen är Navet. Systemet uppges vara problematiskt, eftersom det krävs manuell hantering för att få fram de uppgifter som behövs. Navet ska ersättas av ett nytt system, BFUS, för hela förvaltningen. Enligt de intervjuade har det varit svårt att ta fram rapporter över leveransprecision och vikter generellt. Det nya systemet kommer att möjliggöra förbättrad uppföljning. Systemet beräknas införas i september 2023.

3.2.11 Kontroll

Av avtalen framgår bland annat att utföraren ska underkasta sig den kontroll som beställaren anger. Genomförda egenkontroller ska också redovisas på begäran av beställaren.

Av intervjuer med processledare och utredare framgår att stickprovsvisa kontroller genomförs bland annat avseende viktavstämning, men att kontrollerna inte skett på ett systematiskt sätt och att de inte dokumenterats på ett samlat sätt. En mapp har nu upprättats där kontrollerna ska redovisas. Vid återvinningscentralerna sker mycket uppföljning av enheternas egenkontroll.

3.2.12 Uppföljning övergripande nivå

Avdelningschefen arbetar med den övergripande uppföljningen av verksamheten. Det avser främst strategiska frågor samt att bevaka att Teckal-kriterierna följs.⁶ Arbetet sker bland annat genom deltagande i det kommunala chefsnätverket för Renova (KCR). KCRs möten hålls fyra gånger per år. Enligt

⁶ Teckal-kriterierna utvecklades i samband med ett mål i EU-domstolen: Teckal SRL v. Comune di Viano, Azienda Gas Acqua Consorziale (AGAC) di Reggio Emilia.

aktieägaravtalet för Renova är nätverket ett forum för samverkan mellan ägarkommunerna som beställare. KCR arbetar bland annat med uppföljning av ekonomi och verksamhet kopplat till direkttilldelade uppdrag och avfallsplanen. Avdelningschefen fattar alla större ekonomiska beslut och genomför den ekonomiska uppföljningen.

Särskild uppmärksamhet behöver ägnas Teckal-kriterierna i den övergripande uppföljningen. Dessa kriterier ska uppfyllas för att en upphandlande myndighet ska kunna undantas tillämpning av lagen om offentlig upphandling när den upphandlar varor eller tjänster från en juridisk person som den helt eller delvis äger, eller är medlem av.

Två villkor ska uppfyllas: kontrollkriteriet och verksamhetskriteriet. Kontrollkriteriet innebär att den upphandlande parten ska utöva en kontroll över den juridiska personen eller nämnden, som möjliggör ett bestämmande inflytande över dess strategiska mål och dess viktiga beslut.

För att verksamhetskriteriet ska vara uppfyllt ska den juridiska personen bedriva mer än 80 procent för den kontrollerande myndighetens räkning. Intäkter som kommer från någon annan än den kontrollerande parten kan i vissa fall räknas med vid beräkningen av verksamhetskriteriet. För ägarkommunerna och respektive beställarfunktion, är det därför viktigt att säkerställa en tillräcklig insyn i Renova för att kunna följa upp att Teckal-kriterierna uppfylls.

Av ägarkommunernas avtal med Renova AB framgår bland annat att beställaren ska ha möjlighet till full insyn i utförarens ekonomi- och verksamhetssystem för de delar som tilldelningen omfattar. För att följa upp Teckal-kriterierna behövs en fullständig bild av ekonomin i hela bolaget, eftersom även intäkter från annan verksamhet kan ingå i bedömningen av att kriterierna uppfylls.

Av granskningen framgår att det i realiteten finns svårigheter att följa upp Teckal-kriterierna, när det gäller att få insyn i Renova koncernen. Det gäller främst ägarkommunernas möjlighet att få insyn i Renova Miljö AB. Renova AB hänvisar enligt avfallsavdelningen till att Renova Miljö AB är en aktör på den privata marknaden.

Insynsproblematik i ekonomiska förhållanden har även lyfts avseende avtalet för Södra Skärgården, där Renova anlitat Vrångö Transport som underleverantör. Kretslopp och vattennämnden har dock gjort en upphandling och Renova AB kommer därmed inte utgöra mellanled i entreprenaden från och med mars 2023.

4 Kontinuitetsförmåga i samhällsviktiga verksamheter i Göteborgs Stad

Stadsrevisionen har granskat kontinuitetsförmågan i vissa samhällsviktiga verksamheter i Göteborgs Stad. Granskningen syftade till att bedöma om kommunstyrelsen, kretslopp och vattennämnden, Renova AB, Renova Miljö AB, socialnämnden Hisingen och äldre samt vård- och omsorgsnämnden har en ändamålsenlig kontinuitetsplanering och om kommunstyrelsen leder, samordnar och följer upp stadens arbete med kontinuitetsplanering på ett ändamålsenligt sätt.

Stadsrevisionens samlade bedömning är att det finns en stor skillnad mellan kontinuitetsplaneringen inom va-verksamheten och avfallsverksamheten hos kretslopp- och vattennämnden. Vi bedömer att nämnden i allt väsentligt har kartlagt och analyserat de delar av va-verksamheten som är samhällsviktiga. Nämnden har också för va-verksamheten identifierat vilka resurser som krävs för att upprätthålla dessa delar. Nämnden har vidtagit åtgärder för att minska sannolikheten för och konsekvenserna av störningar i va-verksamheten och upprättat rutiner och arbetssätt för att hantera dessa störningar.

Inom avfallsverksamheten saknas ovanstående helt vilket vi bedömer är en väsentlig brist. Nämnden har inte reglerat krisberedskap och kontinuitetsplanering i de avtal som ingåtts med Renova AB och de privata utförare som är anlitade för att samla in och omhänderta avfall. Nämnden saknar också kännedom om huruvida Renova AB och den privata utföraren har kontinuitetsplanerat.

Mot bakgrund av de bedömningar som gjorts i granskningen lämnas följande rekommendationer:

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att i alla delar stärka arbetet med kontinuitetsplanering inom avfallsverksamheten.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att reglera kontinuitetsplanering och krisberedskap i avtalen med de privata utförare som är anlitade inom avfallsverksamheten.

Stadsrevisionen beslutade om revisionsrapporten *Kontinuitetsförmåga i samhällsviktiga verksamheter i Göteborgs Stad* den 22 november 2022. Rapporten har skickats till nämnden. Nämnden behöver inkomma med ett yttrande till stadsrevisionen senast den 31 mars 2023 om hur rekommendationerna kommer att omhändertas.

5 Styrning och uppföljning av Göteborgs Stads arbete med skyfallshantering

Stadsrevisionen har granskat om den kommunövergripande styrningen och uppföljningen av stadens samlade arbete med skyfallshantering är tillräcklig. De verksamheter som har ingått i granskningen är kommunstyrelsen, kretslopp och vattennämnden samt stadsbyggnadsnämnden.

Den sammanvägda bedömningen är att det inte har fattats tillräckligt med kommunövergripande beslut om vad staden ska uppnå inom området och i vilken takt det ska ske, ansvaret för stadens nämnder och bolag är inte tillräckligt tydligt utpekade och uppföljningen av det samlade arbetet har inte varit tillräcklig.

Granskningen har gjorts med vetskapen om att klimatanpassning är en utmaning för hela samhället och att det finns många faktorer som påverkar förutsättningarna för att kunna skydda staden mot översvämningar i samband med skyfall. Kostnaden för att vidta åtgärder kan bli mycket hög samtidigt som det finns en naturlig, inbyggd osäkerhet kring när och i vilken omfattning, som staden kommer att drabbas av konsekvenserna av ett skyfall.

Kommuners ansvar för samhällsplaneringen innebär att de har en central roll i klimatanpassningen. Enligt plan- och bygglagen ska kommuner ta hänsyn till klimataspekter och skyfall när nya detaljplaner tas fram. Men för befintlig bebyggelse saknas en tvingande lagstiftning. Kommuner har inte heller full rådgivning att genomföra nödvändiga åtgärder eftersom ansvaret för klimatanpassning av befintlig bebyggelse åligger respektive fastighetsägare. Kommuner som vill genomföra klimatanpassningsåtgärder behöver även ta hänsyn till kommunalrättsliga principer om allmänt intresse och skyldigheten att behandla kommunmedlemmar lika.

Beaktat att utmaningarna inom området är omfattande blir behovet av en ändamålsenlig styrning, ansvarsfördelning och uppföljning av stadens arbete än mer väsentlig. Detta gäller både för de åtgärder som, utmaningarna till trots, är möjliga att genomföra i dag och de åtgärder som kanske först går att vidta med ändrade förutsättningar.

Mot bakgrund av ovanstående iakttagelser och bedömningar lämnar stadsrevisionen följande rekommendation till kretslopp och vattennämnden.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att göra de framställningar som behövs för att kommunfullmäktige ska kunna fatta nödvändiga och välgrundade beslut om vilka skyfallsåtgärder som ska genomföras och när.

Stadsrevisionen beslutade om revisionsrapporten *Styrning och uppföljning av Göteborgs Stads arbete med skyfallshantering* den 21 februari 2023. Rapporten har skickats till kretslopp och vattennämnden för beaktande.

6 Granskning av räkenskaper och bokslut

Granskningen av räkenskaper och bokslut omfattar följande delar:

- översiktlig granskning av delårsrapport per augusti
- intern kontroll i redovisningsrutiner
- årsbokslut
- särredovisning enligt lag (2006:412) om allmänna vattentjänster
- uppföljning av intern kontroll i löneprocessen
- uppföljning av särredovisning.

Nedan redovisas resultatet av granskningen.

6.1 Översiktlig granskning av delårsrapport

Vi granskar delårsrapporten översiktligt, vilket innebär att granskningen är inriktad på en övergripande analys och inte på detaljer i redovisningen. Det har i vår översiktliga granskning av delårsrapporten per augusti inte framkommit några omständigheter som ger oss anledning att anse att resultatet i delårsrapporten inte, i allt väsentligt, är upprättat i enlighet med gällande föreskrifter och god redovisningssed.

Vi noterar dock, likt föregående år, att redovisning av nämndens pensioner skett till fullfondering, och inte enligt blandmodellen vilket inte är i enlighet med RKR:s föreskrifter. En justering har skett centralt i staden som helhet.

6.2 Granskning av intern kontroll i redovisningsrutiner

Granskningen av nämndens interna kontroll i redovisningsrutiner omfattar följande delar:

- löneprocess
- intäktsprocess
- inköpsprocess
- bokslutsprocess
- investeringsprocess.

6.2.1 Bedömning

Stadsrevisionens bedömning är att den interna kontrollen i redovisningsrutinerna behöver stärkas. Det avser löneprocessen och investeringsprocessen.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att stärka den interna kontrollen i löneprocessen genom att upprätta en rutin för regelbunden kontroll av registrerade ändringar av grunddata i lönesystemet.

Kontrollen behöver utföras av en person som är överordnad den som utfört registreringen. Kontrollen behöver dokumenteras. Den person som genomför kontrollen ska inte ha behörighet att ändra grunddata i lönesystemet.

Vi bedömer även att den interna kontrollen i investeringsprocessen behöver stärkas. Vi lämnar därför två rekommendationer på området.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att upprätta rutiner för att analysera och bedöma nyttjandeperioder av befintliga tillgångar.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att upprätta rutiner för att säkerställa att tillgångar i anläggningsregistret motsvarar en faktisk fysisk tillgång med servicepotential.

6.2.2 Iakttagelser

Resultatet av granskningen redovisas i den lägesrapport som har skickats till förvaltningen. Lägesrapporten innehåller revisorernas iakttagelser och bedömning tillsammans med förvaltningens kommentarer.

Revisorernas bedömning innehåller förslag på förbättringsåtgärder som syftar till att stärka den interna kontrollen inom granskade rutiner. Det är därför viktigt att förvaltningen ser till att revisorernas förslag till förbättringsåtgärder genomförs i verksamheten.

Vid granskningen av löneprocessen kan vi, likt föregående år, konstatera att det inte krävs en attest av behörig chef för att en ändring av grunddata ska bli gällande i lönesystemet. Registrerade ändringar av grunddata granskas inte i efterhand av en person som inte har behörighet att ändra grunddata. Förvaltningen har lagt en beställning hos Intraservice om att lägga till obligatorisk attest av gjorda ändringar av grunddata i lönesystemet. Det saknas dock fortfarande en kontroll av ändringar av grunddata.

Av granskningen av investeringsprocessen framgår att det inte finns någon fastställd rutin för att gå igenom anläggningsregister med avseende på inventering, nyttjandeperioder och servicepotential inför varje del- och helårsbokslut

I föregående års granskning uppmärksammade vi att en enhetlig beloppsgräns för aktivering av investeringar kvarstod och åtgärder behövde vidtas. I år har en enhetlig beloppsgräns införts.

6.3 Granskning av årsbokslut

Granskningen av nämndens bokslut för verksamhetsåret 2022 omfattar upprättad årsrapport.

6.3.1 Bedömning

Stadsrevisionen bedömer att nämndens årsrapport är i allt väsentligt upprättad enligt god redovisningssed och bedöms ge en rättvisande bild av nämndens ekonomiska resultat per den 31 december.

6.3.2 Iakttagelser

Granskningen visar att:

- inrapporterat material är korrekt
- nämnden har följt de bokslutsanvisningar och riktlinjer som Göteborgs Stad gett ut
- inga förhållanden som kan skada förtroendet för verksamheten har uppmärksamrats.

6.4 Granskning av särredovisning

6.4.1 Bedömning

Vi bedömer att en särredovisning har upprättats i enlighet med lag (2006:412) om allmänna vattentjänster.

6.4.2 Iakttagelser

En huvudman ska enligt lag (2006:412) om allmänna vattentjänster 50 §, i fråga om verksamheten med att ordna och driva en allmän va-anläggning, se till att verksamheten bokförs och redovisas i enlighet med god redovisningssed. Resultat- och balansräkningar ska redovisas särskilt och av tilläggsupplysningarna ska det framgå hur huvudmannen har fördelat kostnader som varit gemensamma med annan verksamhet.

Inga väsentliga avvikelser har framkommit i granskningen av särredovisningen.

7 Uppföljning av tidigare granskning

Ibland resulterar våra granskningar i att revisorerna lämnar rekommendationer och/eller kritik. När detta händer följer vi oftast upp detta nästkommande år. Nedan redogör vi för den uppföljning som vi har genomfört i år.

7.1 Uppföljning av grundläggande granskning - prognossäkerhet

Inom den grundläggande granskningen år 2021 granskade stadsrevisionen bland annat nämndens prognossäkerhet. Granskningen resulterade i att vi riktade följande rekommendation till nämnden:

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att genomföra åtgärder för att förbättra prognossäkerheten.

Vi har i år följt upp denna rekommendation genom att ställa frågor till förvaltningen och analysera ekonomisk rapportering.

7.1.1 Bedömning

Vi bedömer att nämnden har genomfört åtgärder för att förbättra prognossäkerheten. Årets granskning visar dock att det fortfarande föreligger brister i prognossäkerheten och att vidtagna åtgärder ännu inte visar på en tydlig effekt. Nämnden behöver fortsätta arbetet med att utveckla prognostiseringen. Vi bedömer därför att rekommendationen kvarstår.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att genomföra åtgärder för att förbättra prognossäkerheten.

7.1.2 Iakttagelser

Vid den grundläggande granskningen 2021 bedömde vi att nämndens prognossäkerhet behövde förbättras. Nämndens ekonomiska resultat var inte helt tillfredsställande och en stor del av avvikelserna berodde på prognosen för taxeintäkter för dagvatten och en intäkt från försäljning av Ringön som inte realiserats.

Under året har åtgärder vidtagits för att stärka prognostiseringen. Ekonomiavdelningen har förstärkts med en investeringscontroller med inriktning på planering, uppföljning och analys av verksamhetens investeringsportfölj. Arbetet med nämndens 10-åriga budgetunderlag har också utvecklats och ett nytt system för kundefakturerings ska implementeras. När det gäller prognoser för taxeintäkter för dagvatten, har förvaltningen nu justerat de underlag som bidrog till en felaktig prognos som var underlag till 2021 års budget.

För 2022 budgeterades ett underskott om -66 mnkr för driften. Prognoserna under året illustreras i tabellen nedan.

	Budget	Prognos helår UR 1	Prognos helår UR 2	Oktober- prognos	Utfall helår
Intäkter	1 752,0	1 747,1	1 763,3	1 763,0	1 788,8
Kostnader	1 818,1	1 781,0	1 777,9	1 752,0	1 772,6
Resultat	-66,0	-33,9	-14,6	11	16,2

Tabellen visar att prognosen gradvis har justerats uppåt under år 2022. Bland annat förklaras det med att den intäkt som skulle inkommit 2021 för försäljningen av Ringön inkom år 2022. Ytterligare poster förklaras med att förväntade kostnadsökningar som nämnden tagit utrymme för, inte har fallit ut.

Vår analys av utfallet vid respektive avrapportering tyder dock på att det tidigt under året gick att se att utfallet per helår skulle avvika i stor utsträckning från det budgeterade underskottet och att prognoserna har varit väl försiktiga.

7.2 Uppföljning av nämndens uppdrag som huvudman och beställare

Stadsrevisionen granskade år 2021 nämndens uppdrag som huvudman och beställare. Granskningen medförde att vi riktade följande rekommendationer till nämnden:

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att uppmärksamma kommunstyrelsen på den otydliga ansvarsfördelningen för va-verksamheten.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att upprätta ett system för styrning, uppföljning och kontroll avseende avloppshantering som omfattar kraven på leverantörens tjänster samt har sin utgångspunkt i lagen om allmänna vattentjänster.

Vi har i år följt upp dessa rekommendationer genom att intervjua nyckelpersoner i förvaltningen och stadsledningskontoret samt genom att vi tagit del av ytterligare dokumentation.

7.2.1 Bedömning

Vi bedömer att kretslopp och vattennämnden har vidtagit åtgärder och att en dialog förts mellan förvaltningen och stadsledningskontoret avseende ansvarsfördelningen för va-verksamheten. Ansvarsfördelningen är ännu inte helt klarlagd enligt vår bedömning.

Nämnden har även vidtagit åtgärder för att upprätta ett system för styrning och uppföljning avseende avloppshantering. Ytterligare åtgärder behöver dock vidtas då ett system ännu inte finns på plats.

Nämnden behöver vidare säkerställa att kostnader som nämnden har men som avser andra kommuner för avloppshantering avfallsverksamheten, också fördelas på dessa kommuner.

Vi bedömer därför att en rekommendation har omhändertagits, men att en rekommendation kvarstår.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att upprätta ett system för styrning, uppföljning och kontroll avseende avloppshantering som omfattar kraven på

leverantörens tjänster samt har sin utgångspunkt i lagen om allmänna vattentjänster.

7.2.2 lakttagelser

Vid föregående års granskning konstaterade vi att ansvarsfördelningen avseende huvudmannaskap och beställarrollen för va-verksamheten var otydlig och överlappande i stadens styrdokument och att det fanns en risk för att nämnden får ta ansvar för beslut som den inte varit delaktig i, eller haft rådighet över. Vi bedömde att nämnden borde ha uppmärksammat kommunstyrelsen på den otydliga ansvarsfördelningen.

En dialog om ansvarsfördelningen och styrdokument har genomförts mellan förvaltningen och stadsledningskontoret under året. Stadsledningskontoret har genomfört en utredning av ansvarsförhållandena för va-verksamheten och styrdokumentens lydelse och innebörd. Åtgärder utifrån resultatet av utredningen avvaktas.

Vår granskning visade också att systemet för styrning och uppföljning avseende uppdraget som huvudman och beställare av avloppshantering inte var tillräckligt. Bland annat saknades ett avtal, en kravbild eller tilldelningsbeslut att utgå från i rollen som beställare. Det fanns inte heller något formellt forum för kretslopp och vattennämnden att utöva huvudmannaskapet och beställarrollen.

Av granskningen framgår att en mer regelbunden avrapportering sker till nämnden från förvaltningens samverkansmöten med Gryaab och de frågor som rör avloppshantering. Det har även genomförts ett möte med Gryaabs ägarråd. Styrdokument och styrmodeller har även gått igenom vid nämndsammanträden. Samverkan mellan Gryaab och kretslopp och vatten på tjänstemannanivå har skett mer regelbundet. Ett projektprogram för systemutveckling för flöden till Gryaab har påbörjats i samverkan med Gryaab och övriga delägande kommuner. Syftet är att uppfylla god ekonomi och miljökrav genom bättre gemensamt nyttjande av hela systemet.

Det framgår av granskningen att vissa områden behöver utvecklas ytterligare, såsom ekonomifrågor. Bland annat avseende hanteringen av intäkter som uppstår till följd av Gryaabs verksamhet och som ska komma va-kollektivet till godo. Former för samverkan har inte formaliserats eller dokumenterats. Det finns exempelvis inget som beskriver teknisk och ekonomisk delegations (TED) roll och rutiner för exempelvis uppföljning, eller hur ordförandeposter ska tillsättas och rotera vid tjänstemannasamverkan mellan Gryaab och delägande kommuner.

Vår granskning visar att nämnden ännu inte dokumenterat de krav som den har på avloppsreningen. Indikatorer finns dock framtagna på området. Ramverket för styrning och uppföljning av uppdraget som huvudman och beställare har inte upprättats.

Uppföljningen visar även att de kostnader som uppstår till följd av mätningar och uppföljning som kretslopp och vattennämnden genomför för samtliga delägande kommuners räkning delvis fördelats mellan kommunerna. Det kvarstår dock kostnader som kretslopp och vattennämnden står för och som ska fördelas till de övriga kommunerna.

7.3 Uppföljning av nämndens förebyggande arbete mot oegentligheter

Stadsrevisionen granskade år 2021 nämndens förebyggande arbete mot oegentligheter. Granskningen medförde att vi riktade följande rekommendation till nämnden:

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att stärka systematiken i arbetet mot oegentligheter och åtgärda de områden som identifierats i granskningen.

Vi har i år följt upp denna rekommendation genom dokumentanalys och genom att ställa frågor till förvaltningen.

7.3.1 Bedömning

Vi bedömer att nämnden har vidtagit åtgärder för att omhänderta stadsrevisionens rekommendationer. I och med att anvisningar tagits fram och fastställts och gjorts kända i förvaltningen så förbättras förutsättningarna för det förebyggande arbetet mot oegentligheter.

Samtidigt bedömer vi att ansvaret för det förebyggande arbetet mot oegentligheter behöver förtydligas i organisationen. Bland annat vem som har ansvar för att följa upp olika riktlinjer och anvisningar, och vilket ansvar chefer på olika nivåer och medarbetare har för det förebyggande arbetet mot oegentligheter.

Det är även av vikt att risken för oegentligheter beaktas i riskanalyser och internkontrollplaner/egenkontrollplaner på avdelnings- och enhetsnivå. Det är positivt att avdelningen för kundnära tjänster och avdelningen för ledningsnät har genomfört analyser av risker för oegentligheter och upprättat planer för hur de ska hanteras. I enlighet med stadens riktlinjer är risken för oegentligheter något som behöver beaktas och hanteras i hela organisationen, det vill säga samtliga avdelningar.

Rekommendationen kvarstår.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att stärka systematiken i arbetet mot oegentligheter och åtgärda de områden som identifierats i granskningen.

7.3.2 Iakttagelser

Vid föregående års granskning bedömdes att nämndens förebyggande arbete inte var helt ändamålsenligt. Ansvaret för det förebyggande arbetet mot

oegentligheter behövde förtydligas för både chefer och medarbetare. Även systematiken i arbetet behövde stärkas. Bland annat behövde rutiner som tagits fram avseende jäv och arbete mot mutor, färdigställas och beslutas och blanketten avseende bisyssla behövde utvecklas. En översyn av introduktionsprogrammet och kvittenslistan av dokument behövde göras.

Vidare behövde det bli tydligare vad en medarbetare ska göra vid misstanke om, eller konstaterande av oegentligheter och hur detta ska rapporteras och dokumenteras. Riktlinjer och information avseende jäv, bisysslor och mutor behöver tas upp med regelbundenhet vid arbetsplatsträffar (APT) i hela organisationen.

Kontroller av att rutiner avseende bisysslor följs behövde genomföras. Införandet av en rutin i samband med stora projekt för att säkerställa projektledarnas oberoende behövde övervägas.

Av vår uppföljande granskning framgår att rutiner och riktlinjer på området nu färdigställts och beslutats.

Information om anvisningar mot mutor och oegentligheter och information om hur medarbetare ska gå till väga vid misstanke eller konstaterande av oegentligheter har tagits fram och ska användas vid APT för att informera medarbetare. Systemet för incidenthantering inom arbetsmiljö, KIA, ska användas för att rapportera eventuella incidenter avseende oegentligheter.

Verksamhetscontroller/internkontrollsamordnare vid avdelningen för strategisk samordning har haft möten med avdelningarna avseende egenkontroll i känsliga processer. Vid dessa möten har bland annat risker för oegentligheter diskuterats. Avdelningen för kundnära tjänster och avdelningen för ledningsnät är dokumenterat i planer hur oegentligheter ska förebyggas. Vid andra avdelningar har arbetet inte dokumenterats och strukturerats i samma utsträckning.

Stickprovskontroller av att rutiner efterföljs har genomförts inom ramen för HR-avdelningens interna kontroll. Vi bedömer att systematiken avseende kontroller av att riktlinjer efterlevs på området kan utvecklas ytterligare vid förvaltningen.

Av uppföljningen framgår att ytterligare arbete behöver genomföras för att förtydliga ansvaret för det förebyggande arbetet mot oegentligheter.

7.4 Uppföljning av informationssäkerhet i samhällsviktiga system

Stadsrevisionen granskade år 2021 informationssäkerhet i samhällsviktiga system. Granskningen resulterade i att vi riktade följande rekommendation till nämnden:

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att arbeta med de utvecklingsområden avseende säkerhetsåtgärder, som konstaterats i granskningen

Vi har i år följt upp rekommendationen genom att intervjua säkerhetschefer och säkerhetsskyddschefen vid förvaltningen.

7.4.1 Bedömning

Vi bedömer att det bedrivs ett kontinuerligt arbete för att utveckla säkerhetsåtgärder. Vi bedömer att nämnden har åtgärdat rekommendationen.

7.4.2 Iakttagelser

Vår uppföljande granskning visar att arbetet med att utveckla och införa ytterligare säkerhetsåtgärder har fortgått under året. Dokumentation har färdigställts och system och rutiner har uppdaterats till följd av skärpt säkerhetsskyddslagstiftning. Kontinuitetshanteringen har utvecklats.

7.5 Uppföljning av styrning uppföljning och kontroll av va-nätets förnyelse

Stadsrevisionen granskade år 2021 styrning, uppföljning och kontroll av va-nätets förnyelse. Granskningen medförde att vi riktade följande rekommendation till nämnden:

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att uppdatera och besluta om en aktuell målbild för förnyelsen av va-anläggningen, att ta fram en riskanalys med ett tydligt samband till denna målbild samt utveckla uppföljningen så att det blir tydligare hur behovet av förnyelse hanteras.

Vi har i år följt upp denna rekommendation genom att ställa frågor till chefer och övriga nyckelpersoner vid förvaltningen samt dokumentanalys.

7.5.1 Bedömning

Vi bedömer att nämnden har vidtagit relevanta åtgärder för att uppdatera målbilden och analysera de risker som följer av en eftersatt förnyelse av va-nätet. Nämnden har också beslutat om en höjd förnyelsetakt för att hantera eftersatt förnyelse i ledningsnätet.

Målbilden har dock ännu inte uppdaterats då planer ännu inte färdigställts. Detta beräknas ske under 2023. Stadsrevisionen bedömer därför att rekommendationen kvarstår.

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att uppdatera och besluta om en aktuell målbild för förnyelsen av va-anläggningen, att ta fram en riskanalys med ett tydligt samband till denna målbild samt utveckla uppföljningen så att det blir tydligare hur behovet av förnyelse hanteras.

7.5.2 Iakttagelser

Granskningen visade att nämnden behövde uppdatera statusen på de mål som finns för förnyelsearbetet för att genomföra uppdraget i nämndens reglemente.

Stadsrevisionen konstaterade också att risker som följer av en för låg förnyelse-takt inte identifieras, analyseras och kommuniceras på ett systematiskt vis.

Nämnden behövde tydliggöra vilka risker som följer av en eftersatt förnyelse av va-nätet. Vidare visade granskningen att uppföljningen av förnyelsen och förnyelsebehoven kunde stärkas.

Av den uppföljande granskningen framgår att nämndens styrmodell har utvecklats under de senaste åren för att ta fram långsiktiga verksamhetsplaner för dricksvattenförsörjning, avloppshantering och avfallshantering som ska ersätta de nuvarande åtgärdsplanerna. Risk- och nyttobedömningar, mål, delmål och indikatorer ska finnas i planerna.

Nivå och takt för måluppfyllnad planeras i nästa steg i långsiktiga ekonomiska planer, 10-årsplaner för investering och drift. Dessa beslutas årligen av nämnden i investerings- och verksamhetsnomineringarna.

I de långsiktiga verksamhetsplanerna ska det finnas underlag som beskriver konsekvenser av att mål inte nås, alternativt den samhällsekonomiska nyttan av att målet nås ställd mot kostnaden för att nå målet och därmed taxebehovet.

En ny enhet för långsiktig planering har bildats inom avdelningen projekt och utveckling. Enheten ska arbeta med långsiktiga verksamhetsplaner och genomföra en uppdatering av mål. En inventering av behov av förnyelse har genomförts både inom ledningsnät och anläggning. Måldokumentet ska vara klara för beslut i nämnden under 2023. I uppdraget ingår att ta fram en bas för prioritering, kostnadsanalyser och att analysera nyttan av olika förnyelseprojekt. Prioritering har redan genomförts avseende dricksvattenförsörjning, produktion och stomnät. För övrigt distributionsnät både för dricksvatten och avlopp pågår motsvarande analyser.

Förvaltningsledningen har gett i uppdrag till enheten att arbeta med riskbedömning med utgångspunkt i sannolikhet och konsekvens. Arbetet med långsiktig planering har även utgångspunkt i kraven i EU:s dricksvattendirektiv.

I förslaget till investeringsnomineringar i kvartal 1 2022 beskrevs olika alternativa scenarion avseende investeringar. Nämnden har haft en strategidag under hösten, där olika scenarion presenterats som nämnden fått ta ställning till.

Nämnden har under 2022 fattat beslut om att fördubbla målet för förnyelsetakten avlopp till 0,8 procent per år, vilket innebär att ca 20,6 kilometer ledning ska förnyas varje år. Höjningen av förnyelsetakten innebär att kostnaderna kommer att öka med 55 procent per år. I nuläget arbetar 16 projektledare med förnyelse. Med en höjd förnyelsetakt, beräknas antalet projektledare behöva öka, arbetssättet förändras och organisationen utvecklas. Under 2022 har förnyelsetakten ökat från 0,4 till 0,6.

7.6 Uppföljning av styrning av investerings- och exploateringsprojekt

Stadsrevisionen granskade år 2020 nämndens styrning av investerings- och exploateringsprojekt. Granskningen medförde att vi riktade följande rekommendation till nämnden:

Stadsrevisionen rekommenderar nämnden att omhänderta de brister som har konstaterats i styrningen av investerings- och exploateringsprojekt för att säkerställa en ändamålsenlig styrning.

Vi har i år följt upp rekommendationen genom att ställa frågor till förvaltningen.

7.6.1 Bedömning

Vi bedömer att åtgärder har vidtagits för att förbättra styrningen av investerings- och exploateringsprojekt. Det är angeläget att det påbörjade utvecklingsarbetet fortsätter.

Vi bedömer att rekommendationen har omhändertagits.

7.6.2 Iakttagelser

I föregående års uppföljning av granskningen konstaterade vi att vissa områden kvarstod att utveckla inom projektstyrningen, såsom systematiken i kontroller av dokumentation och utvärderingar av projektverksamheten.

Av den uppföljande granskningen framgår att avdelningen projekt och utveckling har arbetat med att avsluta och dokumentera projekten. Färre projekt ligger nu öppna utan slutrapportering.

Arbete har även genomförts för att utveckla ekonomisk uppföljning och planering av projekten. Ett av resultaten är att uppföljning och prognostisering ska ske med högre detaljeringsgrad /på kontonivå.

Enligt avdelningen projekt och utveckling pågår ett arbete med avancerade riskanalysmetoder och arbetet kommer fortgå under 2023.

Avseende hanteringen för risk för oegentligheter i projektverksamheten så har bland annat ansvaret för projekt delats mellan projektledare och biträdande projektledare med full insyn.

7.7 Uppföljning av intern kontroll i löneprocessen

Stadsrevisionen granskade år 2021 nämndens interna kontroll i löneprocessen. Granskningen medförde att vi riktade följande rekommendation till nämnden:

Stadsrevisionen rekommenderar att nämnden upprättar en rutin där det krävs att gjorda ändringar av grunddata attesteras innan ändringar blir gällande.

EY, som genomfört granskningen, har i år följt upp rekommendationen.

7.7.1 Bedömning

Vi bedömer att förvaltningen har vidtagit åtgärder och därmed omhändertagit rekommendationen. En ny rekommendation som anknyter till området har dock formulerats i samband med årets granskning av löneprocessen.

7.7.2 Iakttagelser

Vid föregående års granskning framgick att ändringar av grunddata i lönesystemet inte attesterades innan de blev gällande och att en rutin behövdes upprättas i detta syfte. Av vår uppföljning framgår att förvaltningen under året har lagt en beställning hos Intraservice i syfte att lägga till obligatorisk attest av ändringar av grunddata i lönesystemet.

7.8 Uppföljning av särredovisning

Stadsrevisionen granskade år 2021 särredovisningen för va-verksamheten. Granskningen medförde att vi riktade följande rekommendation till nämnden:

Vi rekommenderar nämnden att i redovisningen upplysa hur kostnader som varit gemensamma med annan verksamhet fördelas.

EY genomförde granskningen och har i år följt upp rekommendationen.

7.8.1 Bedömning

Vi bedömer att förvaltningen har vidtagit åtgärder och därmed omhändertagit rekommendationen.

7.8.2 Iakttagelser

Av föregående års granskning framgick att särredovisningen i enlighet med lagen om allmänna vattentjänster behövde förbättras. Redovisningen behöver innehålla upplysningar om hur kostnader som har varit gemensamma med andra verksamheter har fördelats.

I 2022 års särredovisning framgår fördelningen av gemensamma kostnader.

8 Stadsrevisionens uppdrag och rapportering

Den kommunala revisionen är ett lokalt demokratiskt kontrollinstrument med uppdrag att granska den verksamhet som bedrivs i kommunen.

Revisorerna är förtroendevalda och utses av kommunfullmäktige. I Göteborg är de totalt 22. Revisorerna är oberoende och granskar på kommunfullmäktiges uppdrag, och därigenom indirekt också för medborgarna.

Revisorerna prövar årligen om ledamöterna i kommunstyrelsen och nämnderna fullgör sina uppdrag. Revisorerna uttalar sig årligen om nämndledamöternas ansvar i en revisionsberättelse som lämnas till kommunfullmäktige. Utöver revisionsberättelsen upprättar revisorerna även revisionsredogörelser, en för varje nämnd. I revisionsredogörelsen sammanfattas all granskning som revisorerna har genomfört i nämnden under året.

Bland de valda revisorerna utser kommunfullmäktige även lekmannarevisorer. Dessa har ett självständigt uppdrag att granska de bolag som helt eller delvis ägs av kommunen. I Göteborg utses två lekmannarevisorer för varje bolag.

Revisorerna genomför också särskilda granskningar som i regel rör flera nämnder och bolag. Dessa redovisas löpande under året till kommunfullmäktige i revisionsrapporter.

Revisorerna tar även varje år fram en årsredogörelse som sammanfattar all den granskning som har gjorts i kommunen under det aktuella året.

Revisorernas rapporter hittar du på www.goteborg.se/stadsrevisionen.

9 Språkbruk och revisionstermer

När revisorerna har genomfört en granskning lämnar de ofta rekommendationer till de granskade nämnderna och bolagen. Ibland lämnar de även revisionskritik.

Rekommendationer lämnas när revisorerna ser förbättringsområden i verksamheten. Rekommendationerna syftar till att utveckla och förbättra verksamheten.

Revisionskritik lämnas när revisorerna ser brister i verksamheten som är av mer allvarlig karaktär. Revisionskritik graderas genom begreppen erinran eller anmärkning. Anmärkning är allvarligast. När det gäller nämnderna kan en anmärkning lämnas med eller utan tillstyrkan om ansvarsfrihet.

Under kommande år följer revisorerna upp vilka åtgärder som nämnden eller bolaget har gjort för att följa revisorernas rekommendationer.

Stadsrevisionen

Postadress: Box 2141, 403 13 Göteborg

Besöksadress: Stora Badhusgatan 6

Göteborgs Stads kontaktcenter: 031-365 00 00, kansli: 031-368 07 00

stadsrevisionen@stadsrevisionen.goteborg.se

www.goteborg.se/stadsrevisionen